

RIGORILE TRADUCERII DIN LIMBA FRANCEZĂ ÎN ROMÂNĂ A TERMENILOR DE HORTICULTURĂ, AGRONOMIE ȘI VITICULTURĂ

Elena HODENCO

Universitatea Agrară de Stat din Moldova

The translation of horticulture terms from French into Romanian is not so easy. Though the Romanian and French languages have a lot of similarities. The terms by specialty require high knowledge both in linguistics and in the branch named above. One very often must consult the specialists in horticulture for doing an adequate translation.

Forța vorbirii a fascinat omul dintotdeauna. Acest depozit tainic al inteligenței sale și a experiențelor transmise din generație în generație a devenit un veritabil instrument de comunicare. Omul și vorbirea prezintă două concepte inseparabile într-o societate. În vorbire își găsesc expresie generalizată gândurile, gusturile personale, sentimentele umane. Nu se poate ignora în universul existențial raportul stabilit dintre vorbire și comunicare. Doar prin intermediul comunicării se pot transmite informații, se exprimă emoții, sentimente, se stabilesc relații interumane în conformitate cu anumite reguli sau deprinderi. Rolul limbajului în procesul de comunicare ocupă un loc esențial. El reprezintă substratul cu ajutorul căruia emoțiile și gândurile pot să se materializeze, devenind fraze, enunțuri. Vorbirea nu se poate separa de capacitățile umane – raționamentul, cunoștințele despre lume care n-au nimic cu lingvistica.

Lingvistul francez Ferdinand de Saussure [1, p.23] a pus accentul pe valoarea simbolică a limbajului, fără de care gândirea ar fi doar o masă „amorfă și neclară”. Analiza la orice nivel a acestei dependențe reciproce a determinat apariția unei structuri triadice – *om-gândire-vorbire*.

În opinia lingvistului Andrei Martinet [2, p.44], funcția fundamentală a vorbirii este cea de comunicare, graiul devenind astfel un „instrument de comunicare”.

Referindu-se la funcțiile vorbirii, Roman Iacobson [3, p.36], la rândul său, a subliniat următoarele: existența unui emițător, a unui destinatar, a unui context, a unui cod, a unui contact. Implicarea umană în stabilirea unor relații, totodată, setea spre cunoaștere, a dus la apariția procesului de traducere dintr-o limbă în alta.

Dacă e vorba de un text științific original în limba franceză, de exemplu, ce ține de horticultură, apoi traducătorul trebuie să posede atât cunoștințe profunde lingvistice, cât și din specialitatea în cauză. Evident, el va apela la dicționare de specialitate, la consultații cu specialiștii în materie pentru a reda adecvat, corect din punct de vedere științific, conținutul textului. Desigur, traducerea implică mai puține deficiențe dacă este vorba de o înrudire dintre termeni. De exemplu, *la fructification* din limba franceză va fi în română – fructificare; *l'horticulture* – horticultură; *les plantes oléagineuses* – plante oleaginoase; *les cultures céréalières* – culturi cerealiere; *les tomates* – tomate; *le radis* – ridiche, *la viticulture* – viticultură, *l'orge* – orz, *la vigne* – vie etc.

Dificultățile de traducere apar, desigur, atunci, când termenii echivalenți nu au nici o asemănare lingvistică. De exemplu: *les porte-greffes* – portaltoi; *faire le vendange* – a culege struguri; *faire la moisson* – seceriș, recolta cerealelor; *faire le sarclage* – a prăși, *émonder les arbres fruitiers* – a curăța pomii fructiferi; *bêcher la terre* – a săpa pământul etc.

Limbile diferă unele de altele și transpunerea unui mesaj dintr-o limbă în alta impune o schimbare a structurii de bază. Fiecare limbă are o structură deosebită, reguli și coduri precise care verifică organizarea construcțiilor gramaticale. În interiorul unei limbi nu poate fi vorba de o sinonimie perfectă. E posibil oare de vorbit despre o echivalență semantică și stilistică la un nivel mai larg? Totuși, trebuie de avut grijă să fie păstrată identitatea și în acest caz traducătorul trebuie să găsească sensul corespunzător, să imită fidelitatea și reciprocitatea ce creează echilibrul necesar.

Miza traducerii – posibilitatea și fidelitatea – are loc într-un spațiu ce separă cuvântul de sens. Anume în acest interval traducătorul exercită libertatea sa, dând dovadă de talentul său. Această libertate nu trebuie să depășească limitele deja precizate, pentru a nu se înstrăina de textul original și, respectiv, autorul – de cititor.

Roger T. Bell [4, p.30] remarcă, la rândul său, că toți comunicatorii sunt traducători. Definiția de bază a acestei afirmații explică că orice proces de comunicare implică existența a două sau mai multe persoane care posedă aceeași limbă, același cod pentru a contacta și a transmite conținuturi informaționale. Ca bilingvist

traducătorul este locul de contact între două sau mai multe limbi folosite alternativ de aceeași persoană, chiar dacă sensul în care el întrebuințează în mod alternativ ambele limbi este puțin deosebit.

Influența limbii traduse asupra celeia în care se traduce este vădită prin interferențele particulare, fiind comise erori de traducere sau, mai bine zis, comportamente lingvistice foarte pronunțate la traducători: preferința neologismelor, folosirea cuvintelor împrumutate, citate intraductibile în limba străină, menținerea într-un text deja tradus a unor cuvinte și construcții în limba originală, adică netraduse.

Traducerea este o artă. O artă fondată pe știință. De aceea, problemele care se iscă – oficial sau neoficial – în procesul de traducere pot fi soluționate doar în cadrul științei lingvistice.

Se consideră că limbile au capacitatea universală de a exprima totul, însă exprimarea unei idei este o afacere unică, personală. În orice limbă există stilistici convenționale, care evidențiază apartenența textelor unui domeniu profesional (teste juridice, texte de agricultură, economice), unui gen redacțional (stil administrativ, telegrafic) și unui registru de vorbire (registru familiar, de calitate etc.). Traducerea acestor indici stilistici cere folosirea unei formule corespunzătoare în limba în care se traduce, care ar produce aceleași efecte în aranjamentele formale purtătoare de informație stilistică adecvată.

Traducerea este în general o comunicare de tip particular între autorul unui text pe cale de traducere și destinatarul acestui text prin intermediul unui traducător care e responsabil nu de informație, ci doar de transfer. Acest rol de intermediar îl face să examineze minuțios informația textului original, unde trebuie să fie prezentă relevanța comunicativă.

Aplicarea competenței comunicative la o lectură exploratoare a unui text original ajută traducătorul să filtreze eficient conținutul la traducere sau să determine informația pertinentă a textului. Dacă e necesar în scopuri didactice, se poate remodela această informație pertinentă pentru a fi mai accesibilă destinatarului, spre exemplu, luând un mic fragment din literatura științifică ce ține de horticultură, putem efectua două traduceri: una fidelă textului original, dar alta cu conținut remodelat mai accesibilă destinatarului:

M. Bouche-Thomas, arboriculteur à Angers, nourri de son jeune âge des principes les plus orthodoxes de la taille classique pratique lui-même longtemps la taille à inclinaison systématique. Mais il ne tarda pas à ressentir les souffrances imposées à l'arbre par le sécateur.

Traducerea fidelă:

Domnul Bouche-Thomas, horticultor la Anger, alimentat de mic copil cu principiile celei mai ortodoxe de talie clasică, a practicat el însuși mult timp talia cu înclinație sistematică. Însă el nu întârzie să simtă suferințe impuse pomului de către secător.

Traducerea remodelată:

Domnul Buche-Thomas, horticultor la Anger cunoscând din fragedă copilărie principiile cele mai convenabile de talie clasică a practicat tăierea cu înclinație treptată, intuind că secătorul traumează pomul la tăiere.

Asemenea dificultăți de traducere întâlnim și în domeniul termenilor din sfera agronomiei. Astfel, într-un fragment din articolul semnat de André Sansdrap, Belgia, publicat în revista „Revue Horticole”, No188, 2004 – urmărim următorul exemplu:

Depuis une dizaine d'années, le désherbage chimique du fraisier prend de plus en plus d'extension. La spécificité des herbicides nouveaux est une meilleure connaissance des doses à utiliser permettent de réaliser un bon désherbage sans nuire à la croissance du fraisier. L'utilisation d'un film de paillage opaque résout le problème du désherbage, mais les films transparents ou translucides, qui permettent le développement des mauvaises herbes, imposeront un traitement herbicide du sol avant leur pose (sauf en sols ayant subi une stérilisation ayant détruit les grains de mauves herbes).

Așadar, ținându-se cont de specificul fiecărei limbi scrise și vorbite, pentru a transpune o informație din limba originală în limba solicitată/de destinație, se impune deja o modificare a structurii de bază. O variantă de traducere mai mult sau mai puțin adecvată ar fi următoarea:

„De zeci de ani înlăturarea buruienilor pe cale chimică la căpșun capătă o amploare din ce în ce mai mare. Proprietatea erbicidelor noi și cunoașterea mai bună a dozelor de utilizare permite de a efectua o plivire satisfăcătoare, fără a aduce daune creșterii căpșunului. Utilizarea unui strat dens de paie rezolvă problema pliviturii, însă straturile transparente sau translucide care permit dezvoltarea buruienilor, vor cere o prelucrare erbicidă a solului înainte de plantare (cu excepția solurilor care au fost sterilizate și în urma căreia s-au distrus semințele de buruieni).

Dificultăți de traducere au prezentat cuvintele: *desherbage, film de paillage opaque, sol sterilisé*. Echivalentul cuvântului *desherbage* – plivire, deși se acceptă și noțiunea provenită din franceză *dezerbajul*, în traducere a fost imposibil de exprimat „plivitul pe cale chimică”. Prin urmare, a trebuit să se remodeleze transpunerea, bazându-se pe codurile și regulile precise de exprimare în limba de destinație.

Următorul exemplu ce ține de viticultură este extras din articolul „La mecanisation et la taille de la vigne”, semnat de P. Dellenbach:

„On attend de la taille de la vigne:

- le calcul d' une charge optimale de bourgeons pour chaque souche;
- la disposition des branches à fruit dans l' espace,
- un renouvellement des branches à fruit réalisé de façon à assurer la longévité de la souche.

La taille est finalement une opération assez délicate au cours de laquelle on ne perd pas de vue la vigueur de la souche, sa production, ainsi que le microclimat de la couronne des rameaux (feuilles et grappes).

Curățitul viței-de-vie se bazează pe:

- calculul șarjei optimale de muguri pentru fiecare butuc,
- aranjarea ramurilor de rod în spațiu,
- reînnoire a ramurilor roditoare realizată în așa fel ca să asigure longevitatea butucului.

În fine, curățarea este o operație destul de delicată, pe parcursul căreia se ține cont în permanență de vi-goarea butucului, de producția acestuia, cât și de microclima coroanei ramurilor (frunzele și ciorchinii).

Traducerea de mai sus se bazează indubitabil pe competența traducătorului în materie, care, la rândul său, a fost obligat să consulte specialistul în domeniul dat. Transpunerea a rămas aproape fidelă textului original, însă a trebuit de chibzuit care accepție să fie dată cuvântului „*attendre*”, care, de regulă, se traduce „*a aștepta*”, „*a spera*”, „*a avea misiunea*”; cuvântul „*charge*” este un neologism în limba română contemporană, care de altfel se traduce – însărcinare, misiune, încărcătură. În cazul nostru s-ar fi putut traduce ca „numărul optimal de muguri”.

Cuvântul „*taille*” are mai multe semnificații, dar nici una nu corespunde sensului adecvat în limba română „*a curăți vița-de-vie*”. Și totuși, este de dorit, în măsura posibilităților, de păstrat echivalența textului și în asemenea caz traducătorul are rolul de a găsi sensul potrivit să mimeze fidelitatea și reciprocitatea care creează echilibrul atât de necesar.

Între timp, mecanismele și procedeele, limitele între care acesta operează rămân neclare, obscure. Miza traducătorului – posibilitatea și fidelitatea – se află într-un spațiu care separă cuvântul/sensul. Anume în acest spațiu traducătorul poate exercita libertatea sa și să dea dovadă de competență și de talent. Această libertate trebuie să se încadreze mereu în limitele deja precise și să nu trădeze textul original și în mod implicit autorul și cititorul. Acesta din urmă, la rândul său, este indubitabil, o persoană implicată în acțiunea de comunicare fie în scris sau oral.

Traducerea prin reflecția aprofundată la care este convocată și conștientizarea pe care o face poate oferi un post de observație privilegiat pentru studierea funcționării comunicării umane pentru a deveni un instrument foarte efektiv de căpătare a cunoștințelor lingvistice și culturale.

Considerăm, în sfârșit, că comunicarea este nemijlocit legată de transformarea persoanei care comunică, iar funcția expresivă a vorbirii este o dovadă în aceasta.

Subiectivitatea discursivă subliniază că există un nou mod de a viza problematica comunicării prin abordarea pragmatică în vederea evidențierii caracterului actual al vorbirii.

Referințe:

1. Saussure F. Cours de linguistique générale. - Payot, 1970.
2. Martinet A. Eléments de linguistique générale. - Paris: Armand Colin, 1970.
3. Jakobson R. Essais de linguistique générale. - Paris: Edition de Minuit, 1969.
4. Bell T.R. Teoria și practica traducerii. - Iași: Polirom, 2002.
5. Revue Horticole. - 2004. - No188.